

Rozvoj individuálního a sociálního v rodinné a školní edukaci

Hana Damborská

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlín
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana DAMBORSKÁ**
Osobní číslo: **H118612**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Rozvoj individuálního a sociálního v rodinné a školní edukaci**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- výchovné cíle individuální a sociální
- rodina a škola, jejich vliv na vzdělávání a výchovu
- sebepoznávání a sebevýchovu

Součástí práce bude kvantitativní výzkum, který bude zaměřen na úroveň připravenosti studentů střední školy pro společenské úkoly a individuální život.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jůva, V. **Úvod do Pedagogiky**. Brno: Paido, 1999.

Kraus, B. **Člověk – prostředí – výchova k otázkám sociální pedagogiky**. Brno: Paido, 2001.

Plaňava, I. **Manželství a rodiny struktura, dynamika, komunikace**. Brno: Doplněk, 2000.

Procházka, M. **Sociální pedagogika**. Praha: Grada, 2012.

Střelec, S. **Studie z teorie a metodiky výchovy I**. Brno: Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU, 2004.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Sýkora

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Láca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
HANNA DAMBORSKÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně
14.3.2014

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma Rozvoj individuálního a sociálního v rodinné a školní edukaci se zabývá popisem vlivů rodiny a školy na vzdělávání a výchovu mládeže, individuálních a sociálních výchovných cílů, kterých by měli studenti během studia dosáhnout, sebepoznávání a sebevýchovy mládeže, které jsou důležité pro správnou socializaci a celkovou přípravou studentů pro budoucí společenský život. Praktická část se zabývá srovnáním vytyčených cílů, kterých by měli absolventi středních odborných škol dosáhnout se skutečnými znalostmi a dovednostmi studentů třetích a čtvrtých ročníků Městské střední odborné školy v Kloboukách u Brna. Studie se zúčastnilo 104 studentů a byly zjištěny převážně kladné výsledky v položených otázkách, studenti tedy vytyčené cíle naplnili.

Klíčová slova: výchova, vzdělávání, rodina, škola, individuální, sociální, sebevýchova

ABSTRACT

Bachelor thesis on the development of individual and social in family and school education deals with the description of the influence of family and school education and youth education, personal and social educational goals which students should achieve during the study, selfknowledge and selfyouth that are important for proper socialization and overall training students for future social life. The practical part deals with the comparison of the objectives, which should be graduates of secondary vocational schools achieved with real knowledge and skills of third and fourth year of professional urban middle school in Klobouky u Brna. The study surveyed 104 students and mostly positive results were found on asked issues that means the students fulfill set goals.

Keywords: Education, family, school, individual, social, self-education

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Mgr. Františku Sýkorovi za odborné vedení, cenné rady a připomínky při psaní mé bakalářské práce a také mé rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Hana Damborská

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 RODINA A ŠKOLA.....	10
1.1 Vliv rodiny na vzdělávání a výchovu.....	10
1.2 Vliv školy na vzdělávání a výchovu	13
1.3 Škola jako významné socializační prostředí	16
2 VÝCHOVNÉ CÍLE	19
2.1 Individuální výchovné cíle.....	19
2.2 Sociální výchovné cíle.....	22
2.3 Rámcové vzdělávací programy.....	25
3 SEBEPOZNÁVÁNÍ A SEBEVÝCHOVA.....	31
3.1 Vliv sebevýchovy na utváření osobnosti	31
3.2 Sociální vlivy na sebepoznávání jedince.....	32
3.3 Příprava studentů pro život	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 EMPIRICKÝ VÝZKUM	35
4.1 Výzkumné hypotézy	35
4.2 Popis výzkumného vzorku	35
4.3 Výzkumné metody	35
4.4 Analýza dat	36
4.4.1 Sociální kompetence.....	36
4.4.2 Občanské kompetence	39
4.5 Vyhodnocení hypotéz	43
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	47
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	48
SEZNAM GRAFŮ.....	49
SEZNAM PŘÍLOH	50

ÚVOD

Historie vzdělávání sahá až ke kořenům lidské existence a je nedílnou součástí lidského bytí. Osobnost člověka se vytváří vlivem společnosti, tudíž ve vzdělávání dochází k prolínání individuálního a sociálního. Plynutím doby dochází ke změnám, a zatímco rodina a vzdělávání jsou stálé, cíle jsou proměnné.

Teoretická část této bakalářské práce je zaměřena na vymezení vlivů, které působí na mladistvé v průběhu socializace z prostředí školy a rodiny. Dále se zaměřuje na individuální a sociální výchovné cíle, kterých by měli studenti v průběhu studia dosáhnout a které jsou stanoveny v Rámcových vzdělávacích programech a tyto programy jsou zde také popsány. V neposlední řadě se zabývá sebepoznáváním a sebevýchovou studentů, což je důležité pro správnou socializaci. Tuto část pak uzavírá celková příprava studentů pro život, názory společnosti a zaměření školy na tuto problematiku.

Praktická část se zabývá srovnáním sociálních a osobnostních vytyčených cílů, které by absolventi střední odborné školy měli zvládat a které jsou popsány v Rámcovém vzdělávacím programu pro střední odborné školy, se skutečnými poznatky, které si studenti třetích a čtvrtých ročníků střední odborné školy po čas studia osvojili. Tohoto srovnání bylo dosaženo kvantitativním výzkumem, metodou případové studie za pomoci dotazníku, který byl předložen studentům Střední odborné školy v Kloboukách u Brna.

Cílem této bakalářské práce je snaha o popis problému výchovy studentů střední odborné školy pro budoucí společenský život a následné srovnání teorie s praxí.

Toto téma jsem si vybrala, jelikož ve společnosti převládá názor, že absolventi nejsou dostatečně připraveni na budoucí samostatný život a touto prací bych tuto hypotézu ráda ověřila a také proto, že toto téma je úzce spojeno s oborem Sociální pedagogika, který studuji. Jedním z úkolů sociálního pedagoga ve školství by měla být příprava studentů na život po absolvování studia.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A ŠKOLA

Rodina má stále menší a menší úlohu v socializaci dítěte. Podle Talcotta Parsonse, amerického sociologa, různé instituce nahradily mnohé funkce, které dřívější rodina měla. Jejím hlavním úkolem zůstalo vytvoření osobnosti dítěte a emoční podpora svých členů. Takto si moderní rodinu představuje i Émile Durkheim, podle něj je tato založena hlavně na vztazích. Děti tráví stále více hodin ve škole, v kroužcích nebo u počítače a počet hodin strávených pouze s rodinou se stále zmenšuje. Moderní rodina se postupně stává jakýmsi zbytkem po rodině původní (Singly, 1999). Avšak i přes tyto moderní změny v rodině nikdo nepopírá její zásadní vliv ve výchově dítěte.

1.1 Vliv rodiny na vzdělávání a výchovu

Rodina poskytuje svým členům, dětem i dospělým potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které není možné nikde jinde získat. V rodině si lidský jedinec osvojuje sociální role s příslušnými vzorci chování, které se stávají součástí jeho identity. Rodina je pro všechny školou inteligence, která se stane základem charakteru utvářených citových vazeb pro celý život. V rodinném prostředí si lidský jedinec osvojí určitý styl, určitý hodnotový systém, který bude ovlivňovat jeho chování a povede ho k přednostní volbě konkrétních strategií zvládnutí problémů. Rodinné prostředí je místem, ve kterém se realizuje nejvýznamnější etapa procesu socializace, místem, kde se jedinec stává společenskou bytostí, kde rozvine svůj potenciál v rámci výchovy a hodnot. Rodina provází člověka celým jeho životem. Závislost na původní rodině se postupně mění na nezávislost a to založením si vlastní rodiny, výchovou dětí a péčí o stárnoucí rodiče. Ale zvyky, hodnoty, názory, postoje, či náboženství, si většinou nechává a přenáší je do vlastní rodiny.

Rodina má mezi přirozenými výchovnými prostředky velký význam ve vývinu a výchově mládeže. Dítě zde získává základní výchovu a je uvedeno do společnosti. August Comte nazval rodinu „spojovacím mostem mezi jedincem a společností“, čímž poukázal na její základní úlohu ve společnosti. Se změnami ve společenském vývoji se mění i struktura a společenská funkce rodiny. Největší změny můžeme sledovat ve velikosti moderní rodiny, zatímco v minulosti nebyla výjimkou rodina s pěti dětmi, dnes je taková rodina raritou. Další změnu pozorujeme v zániku udržování širších rodinných svazků, dnes jsou naopak trendem tzv. malé rodiny, které udržují hlubší rodinné vztahy jen s primární rodinou. Dalším moderním prvkem v současném rodinném soužití je nesezdanost rodičů.

Partneři spolu žijí v nesezdaném soužití a vychovávají spolu děti. Všechny tyto prvky jsou jako vzory předávány dalším generacím a určují budoucí společenskou orientaci mladých lidí. (Laca, 2013).

Výchovná péče o děti je jedním z hlavních účelů rodiny. Jde o cílevědomé a záměrné snahy rodičů předat svým potomkům hodnoty a normy společenského chování, vést je k sebevýchově a ke vzdělávání a být pro ně výchovným vzorem a oporou v momentech, kdy to budou sami potřebovat. Na roli rodiče se člověk jen těžko připraví, narozením dítěte vznikne natolik nová situace, že mnohdy naučené konstrukty musí být nahrazeny jednáním jiným, vycházejícím z momentální situace. Proto hlavním předpokladem pro správné plnění rodičovské role je být zralou osobností a mít k dítěti láskyplný vztah. Výchovné postupy v rodině jsou závislé na řadě okolností. Nejčastěji se výchovný styl odvíjí od emočního vztahu rodičů k dětem a k sobě samým, na množství požadavků a nároků na děti a na způsobu kontroly jejich plnění. Citové vztahy k dětem a způsoby výchovného vedení dětí potom dotváří individuální podobu výchovy v každé rodině (Procházka, 2012).

Úspěšné plnění výchovné funkce rodiny závisí také na charakteru společnosti, uspořádání cílů a schopnosti tyto cíle realizovat. Závisí to i na vnitřním uspořádání rodiny jako celku, od osobnosti jejích členů a vzájemném působení celého rodinného systému. Výchovnou situaci v rodině především ovlivňuje složení rodiny, úplnost rodiny, počet dětí v rodině, věk rodičů, vzdělání rodičů, zaměstnání a pracovní zařazení, množství společně prožitého času, způsob využívání volného času, materiální zabezpečení, vztah dítěte k penězům, odměny a tresty, vztahy mezi rodiči a dětmi, rozhodování v rodině, souhra postupu obou rodičů, vztah rodiny a školy a další (Laca, 2013).

Každá rodina preferuje jiný výchovný styl, Miroslav Procházka ve své knize Sociální pedagogika rozděluje tři základní typy:

Autoritářská výchova – jde o výchovný styl, kde nejvíce dospělý uplatňuje moc, sílu a vliv. Od dítěte je vyžadována poslušnost, dodržování zákazů a plnění příkazů. Mezi rodičem a dítětem je komunikace vedena pouze ve strohé formě, nejčastěji v podobě pokynů a příkazů. Vztah rodičů k dítěti je spíše chladný, může se vyskytovat i fyzické násilí, časté jsou vypjaté reakce v případě neplnění příkazů a manipulativní styl výchovy, založený na odměnách a trestech. Tento styl výchovy a jeho dopady na dítě můžeme spatřit v různých souvislostech. Zejména u dospívajících je obtížné tento styl uplatňovat, jelikož může vyústit k rozvoji rizikových forem chování a útěkům dětí z domova.

Volná výchova (liberální výchova) – je opakem předchozího stylu. Rodiče vnímají dítě jako samostatnou osobnost a ponechávají ho na cestě životem samo sobě, s tím, že ke všemu samo dozraje a sami se soustředí pouze na vytvoření optimálních podmínek pro vývoj a nezasahují do dětského potenciálu. Tato výchova může přerůst do projektivní roviny, kdy rodiče oponují překážkám, na které děti přirozeně narazily ve škole nebo později v zaměstnání. Tento výchovný styl na jednu stranu podporuje svobodu, kreativitu, tvorbu, na druhou stranu vede ke konfliktu s pravidly práce ve škole nebo později v zaměstnání. Zvýrazněné dětské ego, později dospělého, vyvolá řadu morálních dilemat i školních/profesionálních konfliktů.

Demokratická výchova – vychovatel se snaží vytvořit harmonii mezi požadavky, nároky a prostorem, svobodou. Mezi „emociem a racionem“ ve výchově. Základním prvkem jsou pravidla, o kterých je možno diskutovat, osobní příklad rodičů (jejich přirozená autorita) a podpora dítěte (nezpochybňovaná a nezpochybnitelná). Hlavním rysem demokratického stylu výchovy je zachování autority rodičů.

Každý z tří uvedených stylů výchovy vytváří u dětí odlišný způsob chování a prožívání. Tyto styly výchovy jsou ovšem značně zjednodušené. Všechny výchovné případy se nedají jednoznačně zařadit do jednoho ze tří typů, ale jsou většinou jejich kombinací nebo přebírají jen určité prvky (Procházka, 2012).

I když se výchovy účastní mnoho činitelů, má vždy nejdůležitější váhu a poslání – vedle školy – rodina. Ani škola nemůže za žádných okolností úplně nahradit vliv rodiny na formování charakteru a mravního a citového vývoje dítěte (Laca, 2013).

Jak se bude každé dítě vyvíjet, jaké předpoklady se u něho vytvoří na zařazení se do konkrétní práce a do společenského života, ale i jeho osobní štěstí a spokojenost závisí hlavně na výchově v rodině. A to je jeden z hlavních důvodů, proč se ve společnosti přikládá rodině takový význam. Hlavní funkcí rodiny, kterou vykonává v úzké spolupráci a pod vedením školy a za pomoci celé společnosti se stává výchova dětí, zabezpečující jejich správný duševní a tělesný vývoj a jejich všestranná příprava pro život ve společnosti. S postupným rozvojem naší společnosti, jak se budou stupňovat společenské požadavky na úroveň vzdělání a na charakterové a morální vlastnosti lidí, bude nabývat i výchovná funkce rodiny ještě větší význam a váhu (Laca, 2011).

1.2 Vliv školy na vzdělávání a výchovu

„Škola je základ života“, to je roky prověřená pravda a pedagogická moudrost. Škola a výchova v rodině se považuje za jeden z nejdůležitějších prvků pro správnou socializaci mladého člověka. Jůzl (2010, str. 16) představuje výchovu jako: „záměrná snaha společnosti utvářet jedince tak, aby odpovídal svými kvalitami historicky podmíněnému ideálu člověka a občana. A právě toto záměrné formování osobnosti, které se postupně stává stále více záležitostí specifických institucí a profesionálních pedagogických osobností, označujeme jako výchovu v protikladu k vlivům (často negativním) společnosti a prostředí a samozřejmě i k vlivům dědičnosti“.

Školou je označena instituce, která se aktivně zabývá rozvíjením, vzděláváním a výchovou dětí a mladých lidí a jejich přípravou na budoucí povolání. Fungování tohoto institutu je podporováno právními normami (např. povinná školní docházka). Škola je integrována do širokého sociálního prostředí, plní úkoly jak ve vztahu k jednotlivci, tak k celé společnosti. Základní úlohou školy je předávání poznatků a dovedností vhodnými metodami, usměrňování vlivu výchovně-vzdělávacího působení, podílení se na rozvoji osobnosti jedince a jeho socializaci a zprostředkovávání působení makroprostředí na jedince. Škola je především významná tím, že klade důraz na socializační působení zaměřené na přípravu pro budoucnost a pro další uplatnění jedince v životě celé společnosti.

Prostředí školy je pro dítě méně osobní (na rozdíl od rodiny) a vyžaduje splnění přesně zadaných úkolů. Při nesplnění těchto úkolů zpravidla přichází možnost sankce či trestu. Ve škole je vše založeno na věcnosti a výkonu a veškeré dění je opíráno o interakci žáků a učitelů. Žáci a studenti si během školní docházky mají osvojit nejen tradiční školní učení, ale i řadu poznatků, rozvíjet schopnost sebereflexe, naučit se vytvářet mezilidské vztahy, konstruktivně řešit konflikty, definovat vlastní hodnoty a postoje, akceptovat či tolerovat specifické projevy lidského chování a jednání osob ve svém okolí. (Gillernová, 2012)

Výchovné zařízení jakým je škola by mělo plnit určité funkce a cíle a přitom nezapomínat na požadavky a potřeby jednotlivců i společnosti. Mezi tyto funkce bezesporu patří (Kraus, 2008):

Funkce socializační – škola by měla přizpůsobit budoucí generaci společenským poměrům, i když dnes jí v tomto úkolu významně napomáhají média. Měla by připravit mladé lidi na významná schémata a jednání, která se od nich budou ve společnosti očekávat. Dnes je to například schopnost reakce na rychlé změny ve společnosti, zodpovědnost za své jednání, ale i za jednání jiných, schopnost solidarity, ale na druhé straně také schopnost nepodlehnout nejrůznějším „nástrahám“ ze strany médií a společnosti a další.

Funkce výchovná – jelikož v dnešní době hrají důležitou roli média, je úkolem školy nejen předávat informace, ale především jejich přijímání. Tím je myšlena schopnost se v těchto informacích orientovat. Tudíž nezaměřovat se jen na kognitivní složky rozvoje dítěte, ale klást větší důraz na celkový osobnostní rozvoj a na složky konativní a emotivní.

Funkce pečovatelská – jedná se o úkol zaměřený na zajištění oblasti péče o žáky. Má zaručovat zejména zdraví, bezpečnost a psychickou pohodu žáků. Jde například o potřeby hygienické, o zdravé stravování nebo zdravotní péči (od této se však škola postupně distancuje a přenechává například pravidelné stomatologické prohlídky nebo povinná očkování na starost rodině).

Funkce poradenská – je většinou minimalizována na profesní poradenství, které obvykle provádí výchovní poradci z řad pedagogů. I když by tuto funkci měli zastávat profesionální psychologové (byť třeba externě), je jen málo škol, kde tomu tak skutečně je. Psycholog by měl spolupracovat jak s dětmi a rodiči, tak i s učiteli. Neměl by řešit jen otázky profesní, ale měl by se zabývat i otázkami studijních předpokladů, diagnostikou osobnostních zvláštností a schopností a měl by pomoci v řešení výchovných a prospěchových těžkostí.

Funkce relaxační – je realizována především ve volném čase žáků, tedy mimo vyučování. Škola by měla zajistit ve svých prostorách co nejlepší podmínky, v nichž by jejich žáci trávili přestávky či jiný volný čas mezi vyučovacími hodinami. V dnešní době dochází k poklesu počtu oddělených školních družin a zájmových kroužků a škola tyto činnosti přenechává jiným specifickým zařízením, což jí v relaxační funkci nepomáhá a není to vždy produktivní.

Škola a její prostředí je jako sociální organizmus, který se skládá ze součástí organicky a funkčně propojených. Abychom pochopili celek, musíme nejdříve pochopit každou jednotlivou část. V tomto smyslu představuje školní prostředí specializaci funkcí a diferenciaci částí. Nezbytná pro přežití školy je podpora společnosti, ta požaduje po škole, aby vědomosti, dovednosti a poznatky, které předává svým žákům, byly užitečné pro jejich další život. Tudíž se změnami společenských potřeb se mění i požadavky na funkci školy.

Řádná a systematická edukace je základní úlohou školy jako účelové organizace. Od ostatních sociálních institucí v naší společnosti ji odlišují právě speciální edukační funkce. Je to instituce ovlivňující celkový rozvoj jedince, má mu poskytovat poznatky a speciální dovednosti, které by obyčejnou zkušeností ze svého přežívání mimo školu nemohl získat. Je to ochranné zařízení, které vede mládež k hodnotám a ideálům. Škola by měla dětem garantovat příznivé prostředí do doby, než se osamostatní. V každém svém vzdělávacím systému má za úkol formovat mladou generaci podle určitých norem a hodnot. Je také nástrojem sociální politiky, protože je společností požadováno, aby připravila mladé lidi na jejich fungování na trhu práce a také má za úkol potlačit negativní návyky, které se ve společnosti vyskytují (např. požívání alkoholu, kouření atd.). Škola je součástí životního prostředí dětí, tráví zde převážnou část svého času a to v průběhu 10 a více let. Děti zde rostou a vyvíjejí se, proto by měla být místem, kde naleznou příjemné prostředí k životu.

Dnešní praxe je bohužel taková, že škola minimálně zasahuje do vedení mladých lidí proti závislostem (kouření, alkohol atd.) a to formou preventivních školení a přednášek. Důslednější výchovu pak přenechává rodinám.

Škola je především institucí výchovně-vzdělávací, podporující výchovné úsilí rodičů. Výchovně-vzdělávací proces je podmíněný určitým klimatem prostředí. Je to komplex mnohostranných činitelů, kteří vzájemně působí a komponentů, které se navzájem podmiňují a v syntéze vytvářejí celkovou výchovně-vzdělávací situaci, která působí na hodnotovou orientaci dětí. Ekologické a společenské prostředí školy, sociální systém a kultura školy jsou složky, které tvoří celkové prostředí školy a mají vliv na jeho kvalitu.

Na výchovu dítěte a na jeho hodnotovou orientaci má vliv mnoho faktorů. Za základní výchovné činitele jsou považováni rodina a škola. Avšak škola jako základní výchovně-vzdělávací činitel nemůže plnit své cíle a výchovné úkoly bez aktivní spolupráce s rodinou. (Laca, 2013)

1.3 Škola jako významné socializační prostředí

Socializace ve škole má spoustu specifíků, významnou roli zde hraje charakter školní třídy jako sociální skupiny, dlouhodobost socializačního působení a koncentrace tohoto působení v období citlivého vývoje dítěte. Střetávají se zde dva základní systémy, světa dospělých a světa vrstevníků. Dochází zde ke scholarizaci, dítě se stane žákem, začlení se do systému institucionálního vzdělávání a výchovy a současně také přirozeně nastává socializace, dítě se stane spolužákem, působí zde vliv spolužáků, je ovlivněn nezáměrnými situacemi, které vytváří sám učitel, ale i systém školy. Umožnění dítěti včlenit se do sociokulturního světa tak, aby mu rozumělo, rozvíjelo se a orientovalo se v něm, určuje kvalita a míra zapojení dítěte do socializace ve škole.

Podpůrné výchovné a socializační mechanismy ve školním prostředí (Procházka, 2012):

- Pozitivní vrstevnické vztahy
- Pozitivní komunikační a sociální klima školy i třídy
- Multikulturní zaměření výchovně-vzdělávacího programu školy
- Efektivnost procesů spolupráce s rodiči
- Efektivnost školní prevence
- Vymezený postoj k záporným jevům ve škole – šikana, násilí, experimenty s drogami atd.

Jak bylo zmíněno výše, socializační vlivy ve škole zahrnují jak působení učitele, tak vrstevnických skupin. Modely a vzory, jak z řad učitelů, tak i spolužáků, se účastní učení napodobováním, vytváří tak prostor k identifikaci. Vzájemné vztahy a jejich rozvíjení umožňuje v prostředí školy zvyšovat výslednost edukačních procesů a vliv školy jako společenské instituce na jedincovu socializaci. Avšak na každého žáka působí školní prostředí různorodě a proto i podmínky pro vývoj každého žáka nejsou jednotné.

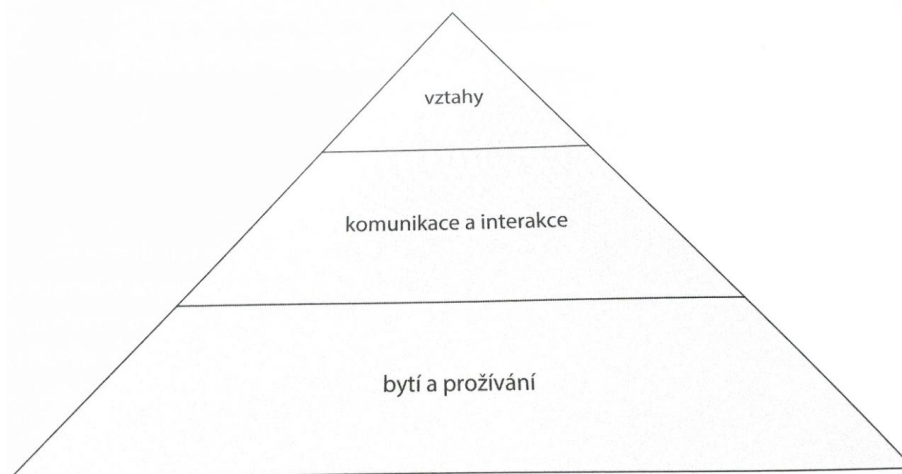
Socializace ve škole je důležitá také tím, že ovlivňuje žáka cílevědomě, systematicky a hlavně dlouhodobě. Školní socializaci lze vyjádřit jako profesně podpořené, záměrné působení, avšak i v prostředí školy se neustále objevují nezáměrné socializační stimuly. Mezi záměrnými a nezáměrnými socializačními stimuly se mohou ve škole objevit i rozpory, které ovlivňují individuální vývoj jedince.

Samotné prostředí školy může v dítěti brzdit proces socializace a rozvoj jeho osobnosti. Může dokonce přispět negativními jevy, které by mohly ohrozit jeho „normální“ vývoj. Například posílení odporu vůči autoritám, neschopnost vyrovnání se stále kladenými požadavky a povinnostmi, obavy z trestů ve škole i doma, vznik pocitu méněcennosti nebo šikanování, násilí ve vztahu k učitelům a spolužákům apod.

Ve škole se jedinec učí soužití s jinými jedinci ve skupině, vystupovat před skupinou, ovládat projevy svých emocí, konformitě (podříditi se skupinovému cílům), spolupracovat ve skupině, přijímat názory skupiny na své chování, nést následky za porušení pravidel skupinového soužití apod. Jako jeden z významných socializačních činitelů umožňuje školní třída jedinci přesunout se od dětské závislosti na dospělých k samostatnosti, autonomii, sounáležitosti a odpovědnosti. Toto vše směřuje k zásadnímu rozšíření sociální zkušenosti, nezbytné pro život ve skupinách a společnostech v dospělosti. Zásadní roli tu hraje učitel a spolužáci.

Školní třída vznikla uměle, formálně, tudíž je tvořena jedinci, kteří si jeden druhého nevybrali. Z toho vyplývá, že se v ní setkávají žáci s různým zázemím, odlišnými hodnotami, normami a postoji, tyto na sebe mohou narážet a dostávat se do rozporu. (Gillernová, 2012)

Sociální dovednosti dětí a dospívajících, které je vhodné ve škole u žáků rozvíjet a posilovat, vycházejí z obecných předpokladů. Sociální předpoklady (schopnosti) jsou dány především individuálními charakteristikami jednotlivých členů edukačního procesu, jsou to také sociální situace, které podmiňují ve škole vznik podmínek pro vytvoření různých sociálních dovedností.

Obrázek 1 - Úrovně předpokladů sociálních dovedností (Gillernová, 2012)

Na obrázku 1 vidíme roviny a charakteristiky sociálních situací, jež jsou ve školním prostředí základním kamenem pro rozvoj sociálních dovedností. Každá z těchto úrovní počítá s určitou formou interakce mezi individuálními sociálními schopnostmi jedince a jeho okolím. Na první pozici je oblast **bytí a prožívání**, do této kategorie spadá rozvoj myšlení, rozvíjení osobnostní charakteristiky, individuální prožívání a adaptace na prostředí. Na druhé pozici je **komunikace a interakce s okolím**. Jednotlivé složky sociálního života člověka jsou tvořeny na základě komunikace s okolím a z toho se také odvíjí dílčí projevy chování, které také spadají do této kategorie předpokladů sociálních dovedností. Komunikace ovlivněná sociálním okolím jedince má významný vliv na rozvoj lidské psychiky. Na třetí pozici najdeme **vztahy s okolím**. Přítomnost dalších osob je důležitý předpoklad pro osobnostní rozvoj člověka. Sociální dovednosti se nejlépe získávají a dále rozvíjejí pomocí sociálního učení, které je realizováno za podpory a vedení učitelů a vychovatelů. Naučené dovednosti si žáci dále zkouší, zdokonalují a potvrzují si jejich význam na svých vrstevnicích, kteří jsou také důležitou součástí sociálního učení.

Žáci ve škole mají sociální dovednosti rozvinuté na rozdílné úrovni, proto je nutné tyto dovednosti trénovat a jejich sociální projevy podporovat, oceňovat jejich správné využití a případně opravit použití chybné. Vedle rodiny má škola nejspíše nejsilnější socializační vliv na děti a dospívající. Jsou jim zde zprostředkovávány každodenní zkušenosti, vytvářejí si zde sociální síť a sociální oporu. Jejich dovednosti a znalosti mají být rozvíjeny do takové úrovně, aby byli dostatečně kompetentní ve všech oblastech, které potřebují pro další život.

Významný argument pro rozvoj sociálních dovedností je prevence rizikového chování. Podpora sociálních dovedností žáků a cílený rozvoj pozitivního školního klimatu jsou považovány za velmi cenný zdroj snížení výskytu šikany a projevů agresivního chování. Na stejných základech jsou postaveny i programy prevence zneužívání návykových látek či jiných forem závislostí. (Gillernová, 2012)

2 VÝCHOVNÉ CÍLE

Tato kapitola je věnována především osobnostní a sociální výchově a cíli stanovenými pro tuto disciplínu. Osobnostní a sociální výchovu můžeme chápat jako celkový rozvoj osobnosti, jako cestu osobnostního růstu. Jako průřezové téma Rámcového vzdělávacího programu by měla prolínat nejen všemi vyučovacími předměty, ale měla by být zejména nedílnou součástí tvorby školního klimatu. Je považována za praktickou disciplínu, která je zaměřena na rozvoj klíčových dovedností a kompetencí nezbytných pro uplatnění se v reálném životě. Jde především o kompetence (dovednosti): osobnostní, morální a sociální. Tato disciplína nespočívá jen v osvojování si nových dovedností, ale také v doplňování dovedností již získaných a v jejich přetváření. (Michalová, 2012)

Dle Rámcového vzdělávacího programu: „Průřezové téma OSV reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti“ (VÚPP, 2006, str. 69)

2.1 Individuální výchovné cíle

Psychika dospělého člověka je od počátku svého vývoje ovlivňována sociálním učením v primární sociální skupině, s níž již jako dítě přichází do styku, a to v rodině. Během celého lidského života dochází k významným změnám v chování a prožívání člověka. Člověk zraje a učí se v průběhu celého svého života. Bezproblémové sociální fungování člověka je podmíněno psychickým dozráváním člověka k sobě samému, k blízkým lidem, společenským skupinám i k idejím. Dochází k postupné harmonizaci citového života a emoční stálosti. Nejvyššího stupně sebeovládání dosahuje jedinec kolem třicátého roku věku, v průběhu vývoje však dochází ke změnám neustále. Některé změny jsou výraznější, jiné téměř nepostřehnutelné. Jedná se tedy o nestabilní proces vyznačující se dynamikou a změnami, ovlivněný především biogenetickým základem, prostředím a aktivitou vyvíjejícího se jedince. (Michalová, 2012)

Do kategorie individuálních cílů zařazujeme cíle, kterých chceme dosáhnout v rámci osobnostního rozvoje. Spadá sem především **rozvoj schopností poznávání** (cvičení dovedností zapamatování, dovednosti pro učení, řešení problémů, cvičení smyslového vnímání, cvičení pozornosti a soustředění), **rozvoj sebepoznávání a sebepojetí** (co o sobě vím a co ne, já jako zdroj informací o sobě, druhí jako zdroj informací o mně, moje tělo a moje psychika - postoje, temperament, hodnoty; jak se promítá mé já v mém chování, moje učení, můj vztah ke mně samému, moje vztahy k druhým lidem, jak se promítá mé já v mém chování, zdravé a vyrovnané sebepojetí), **rozvoj seberegulace a sebeorganizace** (cvičení sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, cvičení sebekontroly, cvičení vůle, organizace vlastního času), **rozvoj psychohygieny** (organizace času, dobrý vztah k sobě samému a získání dovedností pro pozitivní naladění mysli, získání sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích, dovednosti zvládání stresových situací – uvolnění, relaxace, efektivní komunikace; rozumové zpracování problému, schopnost nalézt pomoc při potížích), **rozvoj kreativity** (cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity – originalita, pružnost nápadů, citlivost, schopnost vidět věci jinak, tvořivost v mezilidských vztazích) (Wittmannová, 2007).

Dle Standardu základního vzdělávání by měli žáci v průběhu **povinné školní docházky** získat základy kvalitního, funkčního a moderního všeobecného vzdělání v rozsahu jejich potřeb, předpokladů a možností. Měla by se kultivovat jejich osobnost po stránce rozumové, emocionální a volní. Měla by se rozvíjet jejich pohyblivost a tělesná zdatnost. Měli by být uvedeni do základních životních, duchovních a mravních hodnot a získat orientaci v sobě samém i v další životní dráze.

Poznatky získané na základní škole zahrnují fakta, informace, zobecnění zkušenosti, abstrakce a později poznatky pojmového rázu, které se týkají přírodního a společenského prostředí žáků, lidského myšlení, prožívání a jednání, současného i minulého života lidí, životních hodnot a postupně i elementů poznání vyplývajících z vědních oborů.

Dovednosti a kompetence, které by si měli žáci osvojit, jsou zejména kompetence sociální, které jsou významné pro komunikaci žáků v rodině, ve škole, v blízkém prostředí, ale i v budoucím profesním a občanském životě.

Žáci by měli být schopni spolupracovat s vrstevníky i mimo školu, hájit a prosazovat své zájmy s úctou k ostatním, kulturně komunikovat s učiteli a dospělými, respektovat individuální, národnostní a jiné odlišnosti lidí, rozeznat nehumánní postoje jako jsou bezohlednost, agresivita, cynismus, národnostní, rasové a jiné předsudky. K tomu je potřeba dosažení určité míry empatie, odpovědnosti a potřeby pomáhat ostatním lidem, kteří to potřebují.

Hodnoty a postoje jsou také jedním z důležitých aspektů, které by žáci základních škol měli ovládat, proto je nacházíme ve všech vzdělávacích obsazích povinné školní docházky. Jsou podporovány celkovým životním stylem školy, vztahy učitelů k žákům, osobním příkladem učitelů a jejich lidskými i občanskými vlastnostmi.

Přiměřeně k svému věku by měli žáci chápat význam základních lidských práv, uvědomovat si multikulturní povahu současného světa i globální problémy. Jedním z důležitých cílů patří utváření odpovědného vztahu žáka k sobě samému, k svému individuálnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu.

Na úrovni **střední školy** se studenti připravují na svoji budoucí pracovní dráhu a dosahují své emocionální, sociální a občanské zralosti. Studenti by měli být připraveni se svobodně a zodpovědně rozhodovat a přitom brát na vědomí své svědomí i etický kodex společnosti, uvědomovat si důsledky svých rozhodnutí a nesprávná rozhodnutí usměrňovat.

Poznání na středních školách je zaměřeno na rozvoj a zdokonalení poznávacích procesů; percepčních, psychomotorických a intelektových schopností; základních myšlenkových operací; osvojení důležitých pojmů a fakt; principů a strategií řešení problémů; principů konvergentního a divergentního myšlení.

V rámci **dovedností a kompetencí** by měli studenti zvládat řešit problémy, pracovat s informacemi a jejich zdroji, osvojit si potřebné praktické dovednosti, vhodně a funkčně komunikovat v různých situacích, řešit účelně různé sociální problémy v mezilidských vztazích a z nich vyplývajících.

Mezi **hodnoty a postoje** je zařazena zejména schopnost plnohodnotně žít svůj život, stát se osobností s vědomím vlastní lidské důstojnosti a identity, schopnost uplatnit se ve světě práce a stát se platnými občany demokratické společnosti. (Valenta, 2003)

2.2 Sociální výchovné cíle

Tyto cíle jsou stanoveny pro sociální rozvoj jedince, tedy pro rozvíjení sociálních dovedností. Pod pojem sociální dovednosti spadá soubor společensky i kulturně podmíněných dovedností, které si člověk v průběhu vývoje osvojuje. Jsou to například dovednosti potřebné pro přijetí člověka do různých sociálních skupin, komunikační dovednosti, navázání kontaktu a jeho udržení apod. Osvojení si sociálních dovednosti je potřebné k zvládnutí určitých sociálních rolí, které člověk za svůj život zastává, jde například o role žáka, syna, dcery, otce, matky, kamaráda, učitele atd. Sociální dovednosti člověk získává od počátku svého života identifikací, nápodobou a složitějšími formami sociálního učení. Jelikož ne vždy mají žáci pozitivní sociální vzory ve svých rodinách, bylo učení sociálním dovednostem zahrnuto do Rámcových vzdělávacích programů. Ze zkušeností učitelů vyplývá, že poslání školy nespočívá jen v předávání vědomostí, ale že je nutné formovat i oblast důležitých sociálních dovedností. (Michalová, 2012)

Řadíme sem **rozvoj poznávacích schopností** (rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech, vzájemné poznávání se ve skupině/třídě, chyby při poznávání lidí), **rozvoj mezilidských vztahů** (chování podporující dobré vztahy, péče o dobré vztahy, respekt, empatie a pohled na svět očima druhého, pomoc, podpora, lidská práva jako regulativ vztahů, vztahy a naše skupina/třída – práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny), **rozvoj komunikace** (řeč zvuků a slov, řeč těla, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání, dovednosti pro sdělování verbální i neverbální – výraz řeči, technika řeči, cvičení v neverbálním sdělování; vedení dialogu a jeho pravidla, specifické komunikační dovednosti, komunikace v různých situacích - informování, omluva, odmítání, pozdrav, prosba, řešení konfliktů, přesvědčování, vyjednávání, žádost, vysvětlování ad.; dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, asertivní komunikace, pravda, lež a předstírání v komunikaci, otevřená a pozitivní komunikace), **rozvoj spolupráce a soutěživosti** (rozvoj sociálních dovedností pro spolupráci – jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se; rozvoj individuálních dovedností pro spolupráci – nesouhlas, odpor, pozitivní myšlení, schopnost odstoupit od vlastního nápadu; rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro zvládnutí soutěže a konkurence.

Do kategorie sociálního rozvoje můžeme dále zařadit také morální rozvoj, do kterého spadá **schopnost řešení problémů a rozhodovací dovednosti**, jsou to dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí (problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů), dále sem patří **utváření hodnot, postojů a praktické etiky**, jedná se o vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnosti, spravedlivosti, spolehlivosti, respektování apod., pomáhající a prosociální chování (při svých jednáních člověk neočekává protislužbu), dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne. (Wittmannová, 2007)

Ve studii Smetáčka a kol. (2000, str. 18) se autoři pokusili zformulovat **seznam vlastností budoucího člověka:**

- **Ekonomicko-ekologická uvědomělost** – člověk, který bude chtít přežít dlouhodobě, se bude muset naučit včas obětovat určité hodnoty jiným hodnotám a hledat vždy a především včas mezi nimi jistý kompromis.
- **Biologicko-zdravotní uvědomělost** – člověk si musí uvědomovat svůj zdravotní stav, stejně jako zdravotní stav lidí kolem sebe a chápat jej nikoliv jenom jako soukromou záležitost.
- **Rasově-náboženská uvědomělost** – postupující migrace a prolínání národů i různých náboženství vede na jedné straně ke stírání rozdílů, na druhé straně zvyšuje napětí v každé komunitě.
- **Třídně-skupinová uvědomělost** – člověk budoucnosti by měl rozumět organizaci společnosti i svému místu v ní, neměl by trpět tím, že není na jejím vrcholu, a pokud na něm je, měl by si uvědomovat povinnosti z toho plynoucí.
- **Vzdělávací uvědomělost** – potřeba rychlé orientace v záplavě informací, připravenost na jejich využívání, na trvalé získávání nových a vzdávání se starých vědomostí.

K tradičnímu obsahu výchovy v oblasti morální, pracovní, estetické přibyla řada dalších požadavků (výchova dopravní, ekologická, sexuální, k rodičovství, profesionální orientaci) a přibývají další. Klafki (1992, str. 307) se pokusil formulovat **problémy moderního světa jako obsahové jádro výchovy**:

- **Otázky míru** – makrosociální a politické příčiny ohrožení míru, odzbrojovací proces, nacionalistické tendence
- **Otázky životního prostředí** – řešení rozporů průmyslově-technického rozvoje, ochrana životního prostředí, nezbytnost šetření energetických zdrojů, využívání alternativních zdrojů.
- **Společensky produkováná nerovnost** – uvnitř společnosti - mezi společenskými vrstvami, pracujícími a nezaměstnanými, muži a ženami, zdravými a postiženými a také mezi společnostmi rozvinutými a rozvojovými.
- **Nebezpečí a možnosti nových řídicích, informačních a komunikačních médií** pro další rozvoj výroby, dělby práce, volný čas, změny kvalifikačních požadavků, mezilidské vztahy.
- **Subjektivita jednotlivce a fenomén vztahů „já“ – „ty“**, zkušenosti lásky, sexuality, vztahy mezi pohlavími, AIDS.

K velmi aktuálním a závažným oblastem patří **výchova k demokracii, humánnosti, tolerantnosti, kooperaci, solidárnosti**. K dalším významným oblastem patří **estetická výchova, výchova k dopravní kázni, ekologická výchova, výchova k manželství a rodičovství, sexuální výchova, výchova k zdravému životnímu stylu, výchova k optimálnímu využívání volného času, rozvíjení právního a politického vědomí**.

Důležitou kapitolou samou o sobě je problematika **multikulturní výchovy**. V dnešní společnosti hraje velmi významnou roli, jelikož střet s jinou kulturou dnes není nic neobvyklého a ve větších městech se může jednat o každodenní záležitost. Proto by se v lidech měla pěstovat snášenlivost a tolerance ve vztahu k minoritám. (Kraus, 2001)

V období dospívání se objevují určité rozdíly mezi pohlavími. Zatímco chlapci se soustředí spíše na vlastní identitu, výkonnost, úspěšnost a dosažení žádoucí sociální pozice, dívky pocítují potřebu citové vazby a péče o druhé, někdy také vyjádřenou touhou po mateřství. Na sklonku dospělosti se zaměření a touhy u obou pohlaví vyrovnají a soustředí se zejména na členství ve skupině. Důležitou roli získávají partnerské vztahy, často již běžně zahrnující i sexuální styk. (Paulík, 2004)

Zejména u chlapců hraje důležitou roli, po čas dospívání, tělesná výchova, která se zaměřením na výkonnost pomáhá také s odbouráváním přebytečné energie, která by mohla vyústit v agresivitu. Některé školy se snaží soustředit také na estetično, kdy za pomoci výtvarné výchovy a různých ručních prací by měly vést, hlavně dívky, k tvořivosti a kreativitě. Na straně většiny studentek však ve skutečnosti panuje nezájem o tyto předměty, nejedná-li se přímo o zaměření oboru střední školy. Někteří dnešní studenti středních škol se ke studiu staví spíše s ignorací a nevidí důležitost v dokončení studia.

2.3 Rámcové vzdělávací programy

Školy staví své vzdělávací plány na základech Rámcových vzdělávacích programů, ty se zmiňují o tzv. klíčových kompetencích, které zahrnují soubor různorodých znalostí, dovedností a schopností, které musí žáci nezbytně ovládat, aby se uplatnili v procesu každodenního života, a to včetně žáků s tzv. speciálními vzdělávacími potřebami. V rámci základního vzdělání jsou za stěžejní považovány – kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a pracovní. Tedy můžeme říci, že součástí vzdělávání je také vytváření v žácích schopnost ovládat své chování a vyrovnávat se s různorodými sociálními rolami, aktivně a funkčně se zapojovat do spolupráce s druhými osobami, reflektovat své individuální potřeby, postoje či zájmy (VÚPP, 2010).

Jelikož výzkumná část této práce je zaměřena na středoškolské studenty, bude v této kapitole zmiňován především Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání.

RVP pro střední odborné vzdělávání jsou dokumenty vydávané státem za účelem vymezení závazných požadavků na vzdělávání v jednotlivých stupních a oborech vzdělání.

Obsahují zejména výsledky studia, které si má absolvent školy osvojit, obsah vzdělávání, základní podmínky průběhu vzdělávání a pravidla pro vytvoření školních vzdělávacích programů. RVP jsou závazné dokumenty, kterými se musí všechny školy řídit a na jejichž základech vytváří vlastní školní vzdělávací programy. RVP musí být veřejně přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost a po určitém období, dle potřeby, může být inovován.

Cílem RVP je vytvoření pluralitního vzdělávacího prostředí a podpora samostatnosti škol. V jejich obsahu jsou vymezeny pouze požadované výsledky vzdělávání a prostředky pro jejich dosažení, avšak způsob realizace zůstává na školách. Dalším cílem je zlepšit uplatnění absolventů na trhu práce a připravit je na další vzdělávání či rekvalifikace a umožnit jim vést kvalitní osobní i občanský život a tím zároveň zvýšit úroveň účinnosti středního odborného vzdělávání.

V současnosti je v českém školství cca 275 středoškolských oborů a pro každý je vypracován samostatný Rámcový vzdělávací program. Zároveň jsou obory rozděleny do několika kategorií podle zaměření (NÚOV, 2008)

Dle RVP jsou cíle středního odborného vzdělávání:

- 1) Učit se poznávat – osvojení si nástrojů pochopení světa, rozvinutí dovedností potřebných k učení se, prohloubení poznatků o světě a dále je rozšiřovat.
- 2) Učit se pracovat a jednat – naučení se tvořivě zasahovat do prostředí, které studenta obklopuje, umět se vyrovnat s různými situacemi a problémy, umět pracovat ve skupinách, osvojit si schopnost vykonávat povolání a pracovní činnosti, pro které je připravován.
- 3) Učit se být – porozumět vlastní osobnosti a jejímu utváření, osvojit si jednání v souladu s obecně platnými morálními hodnotami, s vlastním úsudkem a zodpovědností.
- 4) Učit se žít společně – naučit se žít s ostatními, umět s nimi spolupracovat, podílet se na životě společnosti a mít v ní své místo.

Společně s cíli středního odborného vzdělávání si má absolvent osvojit, v návaznosti na základní vzdělávání a na úrovni odpovídající jeho schopnostem a studijním předpokladům, klíčové a odborné kompetence. Zatímco klíčové kompetence jsou pro více oborů totožné, odborné kompetence se v závislosti na zvoleném oboru mění.

Mezi klíčové kompetence patří (NÚOV, 2007):

- 1) Kompetence k učení – absolventi mají být schopni efektivně se učit, vyhodnocovat dosažené výsledky a pokrok a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání.
- 2) Kompetence k řešení problémů – absolventi mají být schopni samostatně řešit běžné pracovní i mimopracovní problémy.
- 3) Komunikativní kompetence – absolventi mají být schopni vyjádřit se v písemné i ústní formě v různých učebních, životních i pracovních situacích.
- 4) Personální a sociální kompetence – absolventi mají být připraveni stanovit si na základě poznání své osobnosti přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními a přispívat k utváření vhodných mezilidských vztahů.
- 5) Občanské kompetence a kulturní povědomí – absolventi mají uznávat hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovat je, jednat v souladu s udržitelným rozvojem a podporovat hodnoty národní, evropské i světové kultury.
- 6) Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám – absolventi mají být schopni optimálně využít svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení.
- 7) Matematické kompetence – absolventi mají být schopni funkčně využívat matematické dovednosti v různých životních situacích.
- 8) Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi – absolventi mají být schopni pracovat s osobním počítačem a jeho základní a aplikační vybaveností a využívat adekvátní zdroje informací a efektivně pracovat s informacemi.

Dle Rámcového vzdělávacího programu pro střední odborné vzdělávání by si absolventi měli klíčové kompetence osvojit na této úrovni (NÚOV, 2007):

KOMPETENCE K UČENÍ

- ovládat různé techniky učení a umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky
- uplatňovat různé způsoby práce s textem, umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace, být čtenářsky gramotný
- sledovat a hodnotit pokrok při dosahování cílů svého učení, přijímat hodnocení výsledků svého učení od jiných lidí
- znát možnosti svého dalšího vzdělávání, zejména v oboru a povolání

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

- porozumět zadání úkolu nebo určit jádro problému, získat informace potřebné k řešení problémů, navrhnout způsob řešení
- uplatňovat při řešení problémů různé metody myšlení - logické, matematické, empirické
- volit prostředky a způsoby - pomůcky, studijní literaturu, metody a techniky - vhodné pro splnění jednotlivých aktivit
- využívat zkušeností a vědomostí nabytých dříve
- spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení)

KOMUNIKATIVNÍ KOMPETENCE

- vyjadřovat se přiměřeně účelu jednání a komunikační situaci v projevech mluvených i psaných a vhodně se prezentovat
- formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle (v písemné podobě přehledně a jazykově správně)
- účastnit se aktivně diskusí, formulovat a obhajovat své názory a postoje
- vyjadřovat se a vystupovat v souladu se zásadami kultury projevu a chování

PERSONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ KOMPETENCE

- posuzovat reálně své duševní a fyzické možnosti, odhadovat důsledky svého chování a jednání v různých situacích
- stanovovat si cíle a priority podle zájmové a pracovní orientace, životních podmínek a svých osobních schopností

- reagovat přiměřeně na hodnocení svého vystupování a způsobu jednání ze strany jiných lidí, přijímat radu i kritiku
- mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj duševní a fyzický rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislosti
- adaptovat se na měnící se pracovní a životní podmínky a podle svých možností a schopností je pozitivně ovlivňovat, být připraveni řešit své ekonomické a sociální záležitosti, být finančně gramotní

OBČANSKÉ KOMPETENCE A KULTURNÍ POVĚDOMÍ

- jednat samostatně, odpovědně a iniciativně nejen ve vlastním zájmu, ale i v zájmu veřejném
- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí, vystupovat proti nesnášenlivosti, diskriminaci a xenofobii
- jednat v souladu s morálními zásadami a principy společenského chování, přispívat k uplatňování hodnot demokracie
- uvědomovat si (v rámci plurality a multikulturního soužití) vlastní kulturní, osobnostní a národní identitu
- přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých

KOMPETENCE K PRACOVNÍMU UPLATNĚNÍ

- mít odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, a tedy i vzdělávání
- uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraveni přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám
- vhodně komunikovat s potenciálními zaměstnavateli, prezentovat svůj odborný potenciál a své profesní cíle
- znát obecná práva a povinnosti pracovníků a zaměstnavatelů

MATEMATICKÉ KOMPETENCE

- správně převádět a používat běžné jednotky
- používat pojmy kvantifikujícího charakteru
- provádět reálný odhad výsledku řešení dané úlohy
- nacházet vztahy mezi předměty a jevy při řešení praktických úkolů, umět je popsat, vymezit a správně využít pro dané řešení.

**KOMPETENCE VYUŽÍVAT PROSTŘEDKY INFORMAČNÍCH A
KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ A PRACOVAT S INFORMACEMI**

- pracovat se základním a aplikačním programovým vybavením
- získávat informace z otevřených zdrojů - zejména pak s využitím celosvětové sítě Internet
- pracovat s informacemi z různých zdrojů nesenými na různých médiích - tištěných, elektronických, audiovizuálních - a to i s využitím prostředků informačních a komunikačních technologií
- uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím
- být mediálně gramotní

Obrázek 2 – Rodina

(Společnost pro komunitní práci Vsetín, o.s.)

3 SEBEPOZNÁVÁNÍ A SEBEVÝCHOVA

Sebezpznávání a sebevýchova jsou považovány za jakýsi vyšší stupeň socializace, kdy jedinec není ovlivňován jen vnějšími vlivy, ale do jisté míry přebírá řízení socializačního procesu sám a to prostřednictvím seberegulace. Aby bylo možné dosáhnout správné seberegulace, je důležité, aby jedinec zvládl sebezpznávání a sebevýchovu na vysoké úrovni (Kraus, 2008).

3.1 Vliv sebevýchovy na utváření osobnosti

Výchova se rozděluje na dvě základní formy, a to na **výchovu druhým jedincem** (heteroedukaci) a **sebevýchovu** (autoedukaci). Heteroedukace samozřejmě převažuje v mládí, avšak aby byla moderní výchova účinná, měla by co nejrychleji směřovat k úspěšné sebevýchově tak, aby byl jedinec schopen samostatně organizovat, koncipovat i zabezpečovat svůj další rozvoj. Jedním z charakteristických rysů mnoha alternativních pedagogických směrů dvacátého století se stalo právě překonávání jednostranné heteroedukativní orientace a posílení autoedukativních prvků. Převážně na autoedukaci by měla být založena zvláště výchova dospělých a to pouze za pomoci účinných heteroedukativních forem a prostředků (Jůva, 1999).

Na sebevýchovu se klade stále větší důraz – jedinec se stává sám jak iniciátorem, tak realizátorem, organizátorem, tvůrcem výchovně-vzdělávacího procesu. Sebevýchova má dvojí význam: užší (formování postojů a zájmů) a širší (sebevzdělávání – vědomosti, dovednosti, návyky).

PŘEDPOKLADY SEBEVÝCHOVY:

- **automotivace, potřeby, zájmy** – jedinec je motivován podněty ze školy, vznikají potřeby širšího vzdělanostního obzoru
- **schopnost autodiagnózy** – jedinec je chopen zhodnotit vlastní stupeň rozvoje
- **schopnost koncipovat svůj další rozvoj** – možná jedině jsou-li k dispozici takové prostředky, které jí jedinci umožní
- **konzultační a poradenská služba** – v určitých okamžicích mohou nastat potíže, bezradnost i skepse – jedinec by měl mít možnost se v těchto okamžicích poradit, obrátit se o pomoc, najít řešení (škola, učitel, rodič, vedoucí kroužku)
- **možnost uplatnění dosahovaných výsledků** – formy společenského uplatnění a docenění sebevýchovou dosahovaných výsledků (Pospíšil).

3.2 Sociální vlivy na sebepoznávání jedince

Vedle rodiny a školy mají také vliv na socializaci jedince další faktory. Jsou jimi například přírodní a klimatické podmínky, kvalita životního prostředí (ekologické vlivy), změny životního prostředí – změna kvality ovzduší, sociální prostředí (rodina, vrstevníci, spolupracovníci), společnost (změny politických a ekonomických režimů, emigrace), kulturní a informační instituce (Řezáčová, 2011)

Jeden z významných faktorů je **vliv prostředí**. Kraus (2008) uvádí: „vždy jde o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí, tedy o určitý prostor, o objektivní realitu“.

Jelikož se ve většině definic uvádí, že tento prostor vytváří podmínky pro život, tudíž hovoříme o životním prostředí. Strukturu životního prostředí lze vymezit jako provázanost určitých sfér vztahů:

- Vztah „lidé – příroda“ – zahrnuje interakci s živou i neživou přírodou, navzdory veškeré lidské snaze a zásahům do této sféry je toto sepětí stále větší, než si někdy připouštíme.
- Vztah „lidé – výsledky lidské aktivity (kultura)“ – má utvářející význam v uspokojování a kultivaci lidských duchovních a materiálních potřeb.
- Vztah „lidé – lidé“ – představuje mezilidské vazby v užším i širším sociálním prostředí (Kraus, 1999).

Vliv prostředí může:

- jednání člověka podpořit nebo být překážkou (hlučné prostředí, velké prostředí)
- jednání přímo formovat (vyučovací kabina)
- mít signální funkci (vyvolávat určité jednání)

Dalším z významných faktorů je **vliv hromadných sdělovacích prostředků** neboli **masmédií**. Masmédia můžeme rozdělit na dva druhy. Na masmédia tištěná a masmédia elektronická. Mezi tištěná masmédia patří noviny, časopisy, knihy a podobně a mezi elektronická můžeme zařadit rozhlas, televizi, internet, video, počítač a další.

Nejrychleji se rozvíjejícím masmédiem je internet. Jeho vzdělávací a informační možnosti jsou téměř neomezené a jeho využití mnohostranné. Internet nabízí velké množství možností jeho využití. Od přijímání informací a vzdělávání se, přes aktivní komunikaci a vzájemnou výměnu informací, po prezentaci vlastních dat.

Masmédia mají čtyři základní funkce, a to funkci informativní, komunikativní, formativní (přesvědčovací) a rekreativní (Kraus, 2001).

3.3 Příprava studentů pro život

Ve společnosti převládá názor, že škola nedostatečně připravuje své studenty pro reálný život po studiu. Z pohledu sociálních a individuálních dovedností mají být absolventi středních odborných škol připraveni žít v multikulturním světě, dbát o svůj psychický i fyzický rozvoj, umět přijímat pochvalu i kritiku svého jednání a být ekonomicky i sociálně zdatní. Jak uvádí Helus (1998): to, že se dítě „dopracovává určitých kompetencí je zvláště významnou odpovědí dítěte na výchovnou péči“. Zůstává otázkou, zda tato péče pochází z rodinného prostředí nebo z prostředí školního. Na dítě každopádně působí oba faktory a důležité je, aby si určité pozitivní kompetence osvojilo, potom nezáleží na tom, kdo je jejich zdrojem. Pochází-li však dítě ze slabší sociální rodiny a nenachází v ní dostatečné množství pozitivních kompetencí, má škola za úkol být zdrojem těchto kompetencí.

Ne všechny školy ale oplývají dostatkem času, personálním či finančním zajištěním, aby mohly být oporou všem studentům, kteří nemají rodinné zázemí a nejvíce to potřebují.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÝ VÝZKUM

V této části bakalářské práce je popsán výzkum, který je vyhodnocen na základě hypotéz, které budou dále představeny. Cílem výzkumu bylo zjistit připravenost studentů Městské střední odborné školy pro řešení společenských úkolů a jejich schopnost seberealizace ve společnosti.

4.1 Výzkumné hypotézy

Hypotézy byly zformulovány v návaznosti na teoretickou část této práce a jejich cílem bylo zjistit, zda studenti Městské střední odborné školy splňují požadavky sociálních a občanských kompetencí, které jsou stanoveny v Rámcovém vzdělávacím programu.

H1 – Studenti jsou dobře připraveni k naplnění občanských kompetencí.

H2 – Sociální kompetence jsou u studentů zvládnuty nedostatečně.

H3 – Škola má zásadní vliv na utváření osobnosti studenta.

4.2 Popis výzkumného vzorku

Základní soubor výzkumu tvořili studenti 3. a 4. ročníku Městské střední odborné školy v Kloboukách u Brna. Výzkumu se zúčastnilo celkem 104 studentů, z toho 72 dívek a 32 chlapců. Jednalo se o studenty oborů Agropodnikání, Obchodní akademie a Informační technologie. Do výzkumu byli zahrnuti všichni studenti 3. a 4. ročníku, kteří byli toho dne přítomni ve škole.

4.3 Výzkumné metody

Pro dosažení cíle empirického výzkumu byl zvolen kvantitativní výzkum. Sběr dat byl proveden pomocí dotazníku, který byl sestaven dle Rámcového vzdělávacího programu pro střední odborné školy.

4.4 Analýza dat

Získaná data byla vyhodnocena pomocí programu Microsoft Excel 2007 a zaznamenána do grafů. Výsledky jsou vyjádřeny v procentech.

4.4.1 Sociální kompetence

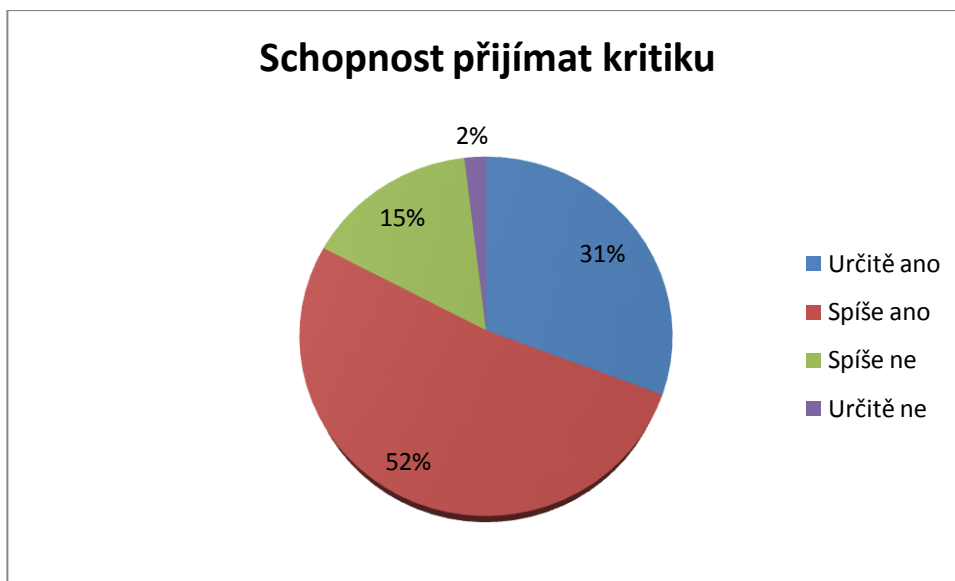
Otázka: „Myslíš si, že jsi připraven/a řešit své ekonomické záležitosti?“

Graf 1 - Ekonomické záležitosti

Na otázku, zda si studenti myslí, že jsou připraveni řešit své ekonomické záležitosti, odpovídali převážně kladně. 11% studentů si je jisto svou připraveností, 58% jich je téměř jistých, 25% o tom pochybuje a 6% studentů si myslí, že připraveni určitě nejsou. Grafické znázornění je vidět na grafu č. 1.

Otázka: „Myslíš si, že zvládáš přijímat kritiku?“

Graf 2 - *Schopnost přijímat kritiku*

Na grafu č. 2 je zobrazeno, jak studenti odpovídali na otázku, zda si myslí, že zvládají přijímat kritiku. I na tuto otázku odpovídali převážně kladně. 31% studentů si je jistých svou schopností přijmout kritiku, 52% si jsou téměř jisti, 15% si myslí, že spíše nezvládají přijmout kritiku a 2% studentů si jsou jisti, že kritiku neumí přijmout.

Otázka: „Myslíš si, že reaguješ přiměřeně na hodnocení svého vystupování?“

Graf 3 - *Hodnocení vystupování*

Graf číslo 3 znázorňuje, co si studenti myslí o hodnocení svého vystupování. 27% studentů reaguje na hodnocení svého vystupování vždy přiměřeně, 59% reaguje většinou přiměřeně, 10% reaguje spíše nepřiměřeně a 4% studentů reagují vždy nepřiměřeně.

Otázka: „Myslíš si, že máš odpovědný vztah ke svému zdraví (pečuješ o svůj duševní i fyzický rozvoj)?“

Graf 4 - Vztah ke svému zdraví

Na grafu číslo 4 lze vidět, jak studenti odpovídali na otázku, zda mají odpovědný vztah ke svému zdraví. 23% studentů si myslí, že mají určitě odpovědný vztah, 44% si myslí, že je většinou odpovědný, 29% si myslí, že jejich vztah ke zdraví je spíše nezodpovědný a 4% studentů si jsou jisti, že jejich vztah ke zdraví je nezodpovědný.

Otázka: „Jsi si vědom/a důsledků nezdravého životního stylu a závislostí?“

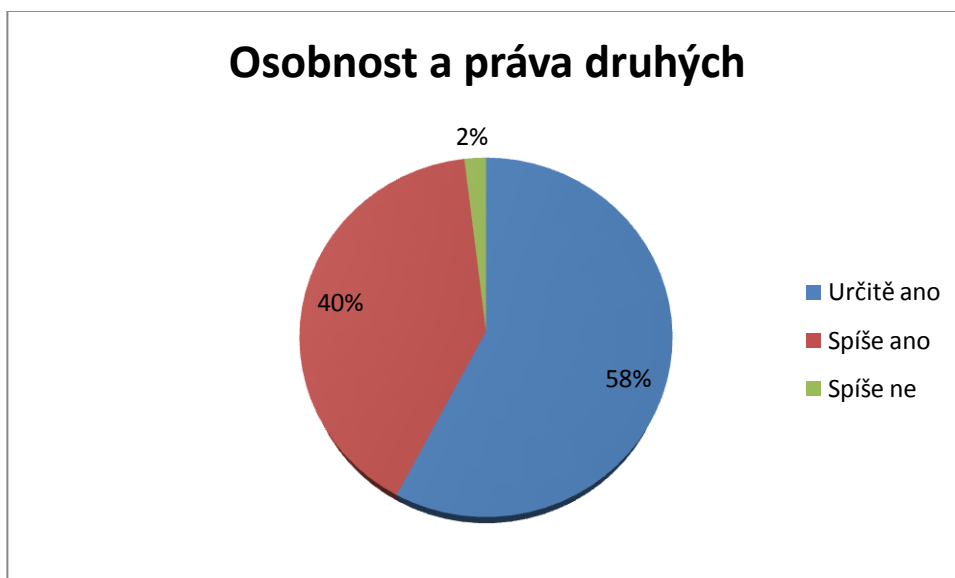

Graf 5 - *Nezdravý životní styl*

Na otázku, zda si jsou vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislostí, odpovídali studenti takto: 75% studentů si jsou určitě vědomi, 23% studentů již o této problematice slyšelo a 2% si nejsou vědomi vůbec.

4.4.2 Občanské kompetence

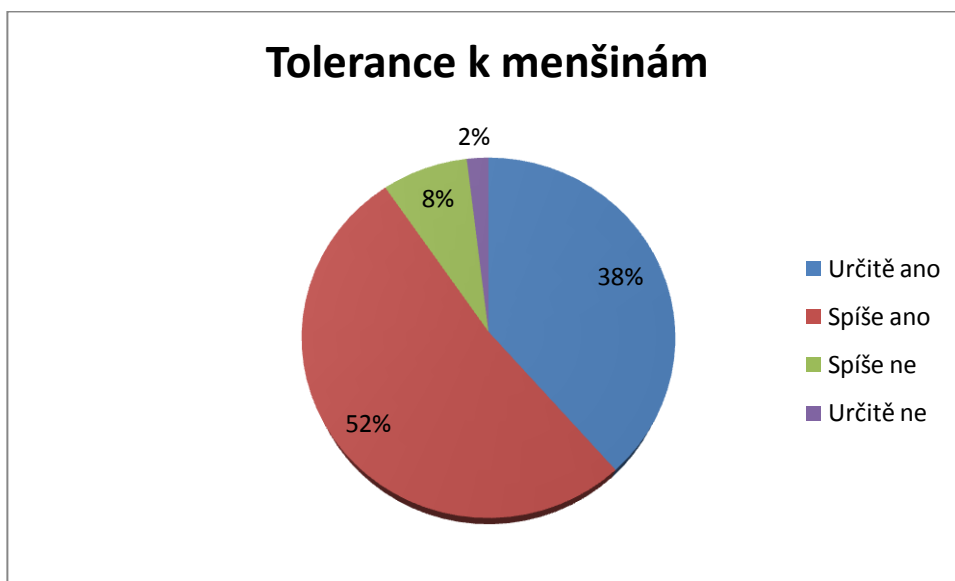
Otázka: „Myslíš si, že respektuješ osobnost a práva druhých lidí?“

Graf 6 - *Osobnost a práva druhých*

Graf číslo 6 ukazuje, zda studenti respektují osobnost a práva druhých lidí. 58% studentů je přesvědčeno, že osobnost a práva druhých lidí vždy respektují, 40% respektuje ve většině případů a 2% studentů je spíše nerespektuje.

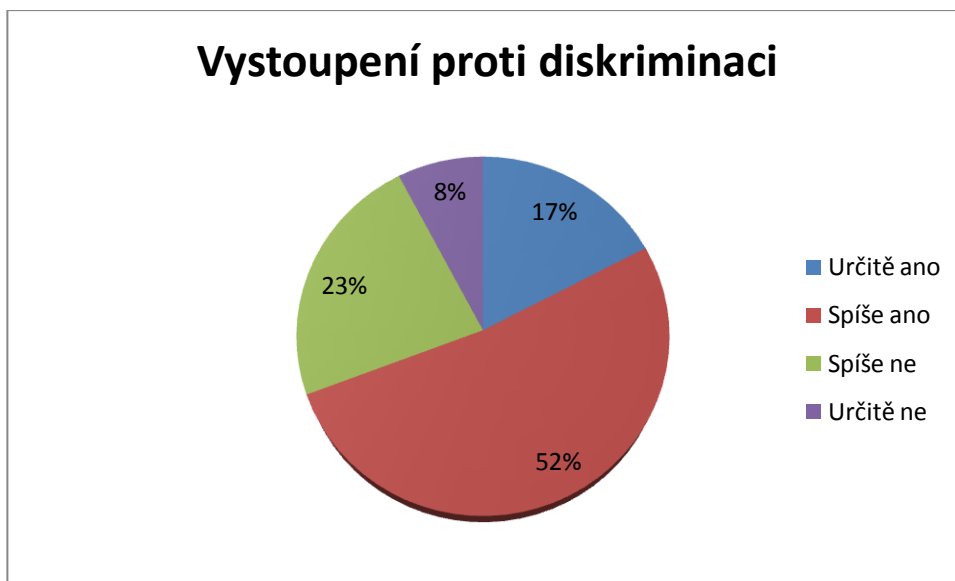
Otázka: „Jsi tolerantní k menšinám (k lidem s odlišnou národností, náboženstvím či sexuální orientací)?“

Graf 7 - Tolerance k menšinám

Tato otázka řeší, zda jsou studenti tolerantní k menšinám a graf číslo 7 znázorňuje jejich odpovědi. 38% studentů jsou vždy tolerantní, 53% jsou tolerantní ve většině případů, 8% jsou spíše netolerantní a 2% studentů jsou k menšinám netolerantní vždy.

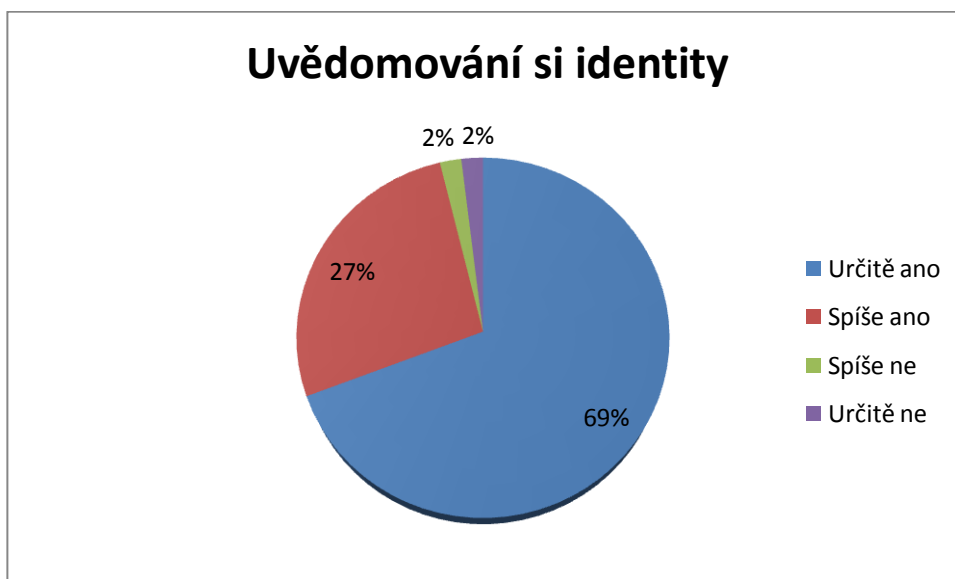
Otázka: „Jsi schopný/á vystoupit proti nesnášenlivosti, diskriminaci či xenofobii?“

Graf 8 - Vystoupení proti diskriminaci

Proti nesnášenlivosti, diskriminaci či xenofobii by určitě vystoupilo 17% studentů, 52% by vystoupilo ve většině případů, 23% by spíše nevystoupilo a 8% studentů by nevystoupilo určitě. Procentuální znázornění odpovědí ukazuje graf číslo 8.

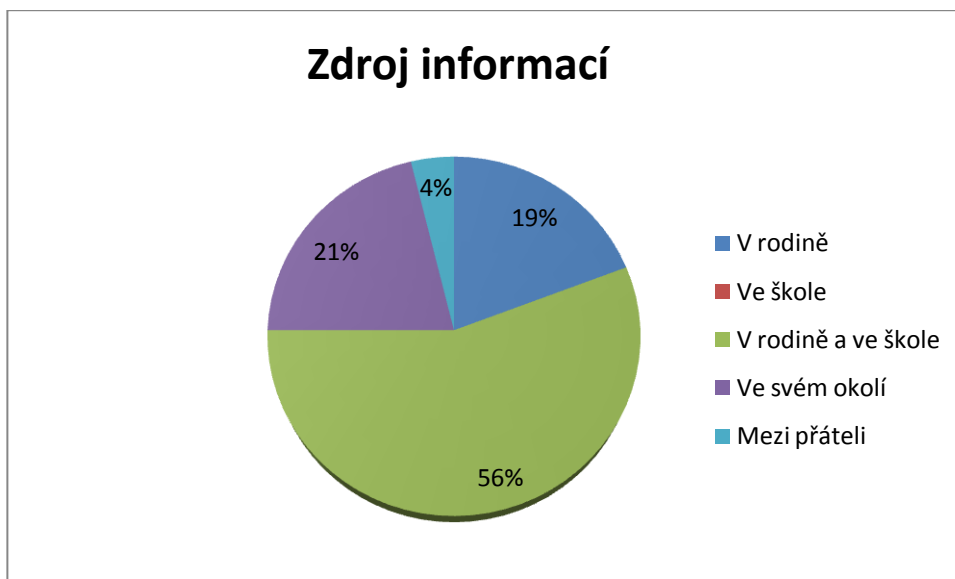
Otázka: „Uvědomuješ si vlastní kulturní, osobnostní a národní identitu?“

Graf 9 - Uvědomování si identity

Touto otázkou bylo u studentů zjišťováno, zda si uvědomují vlastní kulturní, osobnostní a národní identitu a studenti na ni odpovídali takto: 69% studentů si plně uvědomuje vlastní identitu, 27% ji má v podvědomí, 2% si ji spíše neuvědomuje a 2% studentů si vlastní identitu neuvědomuje vůbec.

Otázka: „Orientaci a přehled k výše uvedeným dotazům jsi získal/a převážně?“

Graf 10 - Zdroj informací

Na otázku, odkud studenti získali orientaci v uvedených kompetencích, odpovídali následovně: 19% studentů čerpalo poznatky pouze v rodině, 56% je získalo v rodině a ve škole, 21% ve svém okolí a 4% studentů se učí od svých přátel. Pouze ze školy nezískal poznatky žádný student. Tyto odpovědi jsou znázorněny v grafu číslo 10.

4.5 Vyhodnocení hypotéz

H1 – Studenti jsou dobře připraveni k naplnění občanských kompetencí.

Na všechny otázky, týkající se občanských kompetencí, odpovídali studenti většinou kladně, proto můžeme považovat hypotézu H1 za potvrzenou. Z toho vyplývá, že studenti jsou připraveni k naplnění občanských kompetencí.

H2 – Sociální kompetence jsou u studentů zvládnuty nedostatečně.

Tato hypotéza byla po vyhodnocení dotazníku vyvrácena, jelikož i na otázky týkající se sociálních kompetencí, odpovídali studenti ve většině případů kladně. Tudíž sociální kompetence studenti ovládají dostatečně.

H3 – Škola má zásadní vliv na utváření osobnosti studenta.

Tuto hypotézu můžeme považovat za potvrzenou, jelikož studenti povětšinou uváděli jako zdroj svých poznatků rodinu a školu, na druhém místě byla pouze rodina a dále přátelé a okolí. Proto má spolu s rodinou zásadní vliv na utváření osobnosti studenta.

Dle vykonaného výzkumu lze usuzovat, že studenti Městské střední odborné školy v Kloboukách u Brna jsou připraveni pro řešení společenských otázek. Tyto vědomosti získali převážně v rodině a ve škole. Škola tedy částečně, za pomoci rodiny a okolí, plní cíle klíčových kompetencí, které by si měli studenti po čas studia osvojit a které jsou zahrnuty v Rámcovém vzdělávacím programu pro střední odborné školy.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo srovnání teorie s praxí, tedy zjištění, zda školy skutečně naplňují cíle stanovené v Rámcovém vzdělávacím programu. V tomto případě se jednalo o Městskou střední odbornou školu v Kloboukách u Brna a zkoumány byly sociální a občanské klíčové kompetence. Zatímco v teoretické části jsou tyto cíle blíže popsány, praktická část z nich vychází ve formě dotazníku, který byl studenty vyplněn a na základě kterého šetření proběhlo. Dle vykonaného výzkumu lze usuzovat, že studenti jsou dobře připraveni na řešení společenských úkolů, nebylo však jednoznačně prokázáno, zda tyto znalosti pochází ze školy, jelikož ani jeden student v dotazníku tuto možnost nezvolil. Nejčastější odpovědí na otázku, kde k uvedeným znalostem studenti přišli, byla možnost „v rodině a ve škole“, na druhém místě potom figurovala pouze rodina a poté následovalo okolí a přátelé. V této oblasti by bylo na místě pokračovat v dalším výzkumu a pokusit se hlouběji zjistit, jak přesně se školy touto problematikou zabývají a zda jí přiřkládají patřičný význam. Nabízí se zde úzká spojitost s prací sociálního pedagoga, který by na školách zaujímal důležitou pozici lektora, který by k těmto sociálním otázkám studenty vedl a za stěžejní by považoval nejen zvládnutí teoretických znalostí, ale hlavně převedení těchto znalostí do praxe.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Společnost pro komunitní práci Vsetín, o.s. (nedatováno). *Organizační struktura*. Načteno z Komunitní plánování sociálních služeb a péče vsetínska: <http://spkp.dnh.cz/Portals/kpss/263-Org.-struktura-.aspx>
- Gillernová, I. a kol. (2012). *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Helus, Z. (1998). Zřetel k dítěti jako východisko humanizace školy. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*, stránky 9-24.
- Jůva, V. (1999). *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido.
- Jůzl, M. (2010). *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
- Klafki, W. (1992). Perspektivy vzdělání - základní rysy institucionální výchovy. *Pedagogika* (č.3), 307-313.
- Kraus, B. (2001). *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido.
- Kraus, B. (1999). *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, s.r.o.
- Laca, S. (2011). *Sociální pedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií.
- Laca, S. (2013). *Výchova - Rodina - Hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií.
- Michalová, Z. a kol. (2012). *Podpora osobnostní a sociální výchovy v inkluzivním vzdělávání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.
- NÚOV. (2008). *Národní ústav odborného vzdělávání*. Načteno z Rámcové vzdělávací programy: <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>
- NÚOV. (2007). *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 41-41-M/01 Agropodnikání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- NÚOV. (2007). *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělávání 41-41-M/01 Agropodnikání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- Paulík, K. (2004). *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium*. Ostrava: Centrum dalšího vzdělávání PdF OU.

Pospíšil, R. (nedatováno). *Formy výchovně-vzdělávací práce*. Načteno z Úvod do pedagogiky: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/formy.html

Procházka, M. (2012). *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Řezáčová, M. (Květen 2011). *Osobnost a její utváření*. Česká republika.

Singly, F. d. (1999). *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, s.r.o.

Smetáček, V. a. (2000). Změny v postavení člověka a společnosti, výchovy a pedagogiky. *Pedagogická orientace* (č.1), 6-21.

Valenta, J. (2003). *Učit se být témata a praktické metody pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ*. Praha: Agentura Strom.

VÚPP. (2010). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

VÚPP. (2006). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Wittmannová, J. (2007). *Osobnostní a sociální výchova ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Ad.	A další
Atd.	A tak dále
A kol.	A kolektiv
Apod.	A podobně
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
VÚPP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Úrovně předpokladů sociálních dovedností	17
Obrázek 2 – Rodina.....	30

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - <i>Ekonomické záležitosti</i>	36
Graf 2 - <i>Schopnost přijímat kritiku</i>	37
Graf 3 - <i>Hodnocení vystupování</i>	37
Graf 4 - <i>Vztah ke svému zdraví</i>	38
Graf 5 - <i>Nezdravý životní styl</i>	39
Graf 6 - <i>Osobnost a práva druhých</i>	39
Graf 7 - <i>Tolerance k menšinám</i>	40
Graf 8 - <i>Vystoupení proti diskriminaci</i>	41
Graf 9 - <i>Uvědomování si identity</i>	41
Graf 10 - <i>Zdroj informací</i>	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 – <i>Dotazník předložený studentům</i>	51
---	----

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PŘEDLOŽENÝ STUDENTŮM

Dobrý den,

jsem studentka šestého semestru bakalářského programu na Institutu mezioborových studií v Brně a prosím vás o vyplnění dotazníku, pomocí kterého chci srovnat studijní cíle středních odborných škol (dle Rámcového vzdělávacího programu) a dosažených studijních výsledků na vaší škole. Vámi vyplněné dotazníky mi velmi pomohou při vypracování mé bakalářské práce. Děkuji vám za pomoc.

Hana Damborská

1) Jsem:

- Žena
- Muž

2) Můj věk je:

- 17-20 let
- Jiný

3) Studuji obor:

- Agropodnikání
- Obchodní akademie
- Informační technologie

4) Myslíš si, že jsi připraven/a řešit své ekonomické záležitosti?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

5) Myslíš si, že zvládáš přijímat kritiku?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

6) Myslíš si, že reaguješ přiměřeně na hodnocení svého vystupování?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

7) Myslíš si, že máš odpovědný vztah ke svému zdraví (pečuješ o svůj duševní i fyzický rozvoj)?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

8) Jsi si vědom/a důsledků nezdravého životního stylu a závislostí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

9) Myslíš si, že respektuješ osobnost a práva druhých lidí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

10) Jsi tolerantní k menšinám (k lidem s odlišnou národností, náboženstvím, či sexuální orientací)?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

11) Jsi schopný/á vystoupit proti nesnášenlivosti, diskriminaci či xenofobii?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

12) Uvědomuješ si vlastní kulturní, osobnostní a národní identitu?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

13) Orientaci a přehled k výše uvedených dotazům jsi získal/a převážně

- V rodině
- Ve škole
- V rodině a ve škole
- Jinde. Kde?